

# *El poblament del Montgrí en el Paleolític inferior*

*per*  
**Josep Vert,  
Xavier Puig,  
Eudald Carbonell  
i Josep Canal**

## BREU HISTORIA DE LES TROBALLES PALEOLITQUES EN EL MONTGRÍ

Es anomenat Tòmbol del Montgrí, el Massís calcari que emergeix en la plana de l'Empordà Mitjà, entre els rius Ter i Fluvià, que de la vella Empúries a l'Estartit per la costa mediterrània, i d'aquest a Torroella, Ullà, Bellcaire i Sobrestany formen el seu contorn, per l'interior.

Des de temps pretèrits ha estat lloc d'habitable. Tenim testimonis del paleolític inferior en què l'home en les seves migracions, que del sud de la península entrava cap a Europa, hi féu estada en diferents èpoques.

Milers d'anys més tard, els pobles de pastors i conreadors ens deixen amb els seus testimonis dels enterraments en coves i esquerdes dels viaranys de la muntanya, que avui trobem en les nostres recerques.

El primer descobriment funerari, fou fet el segle passat, l'any 1883, quan en el Pla de les Rabioses es trobaren ganivets de sílex, puntes, destrals i diferents ossaments i cranis humans; per això fou anomenat Cau dels Ossos.

En aquells dies, Pere Alsius de Banyoles donava a conèixer els seus descobriments que despertaren a tot arreu gran interès per a la prehistòria gironina i la recerca de probables jaciments.

La Comissió de Monuments es va interessar per les troballes del Montgrí, s'hi van fer diferents cates, i els materials trobats es dipositaren a Sant Pere de Galligans, Museu de la Comissió.

Tots els materials s'han perdut i sols ens queda la publicació que recollia J. Botet i Sisó a la **Geografia General de Catalunya**, volum de Girona. Pascual i Prats, havia publicat arran d'aquell descobriment —a **El Demòcrata** de Girona— una carta oberta sobre les troballes.

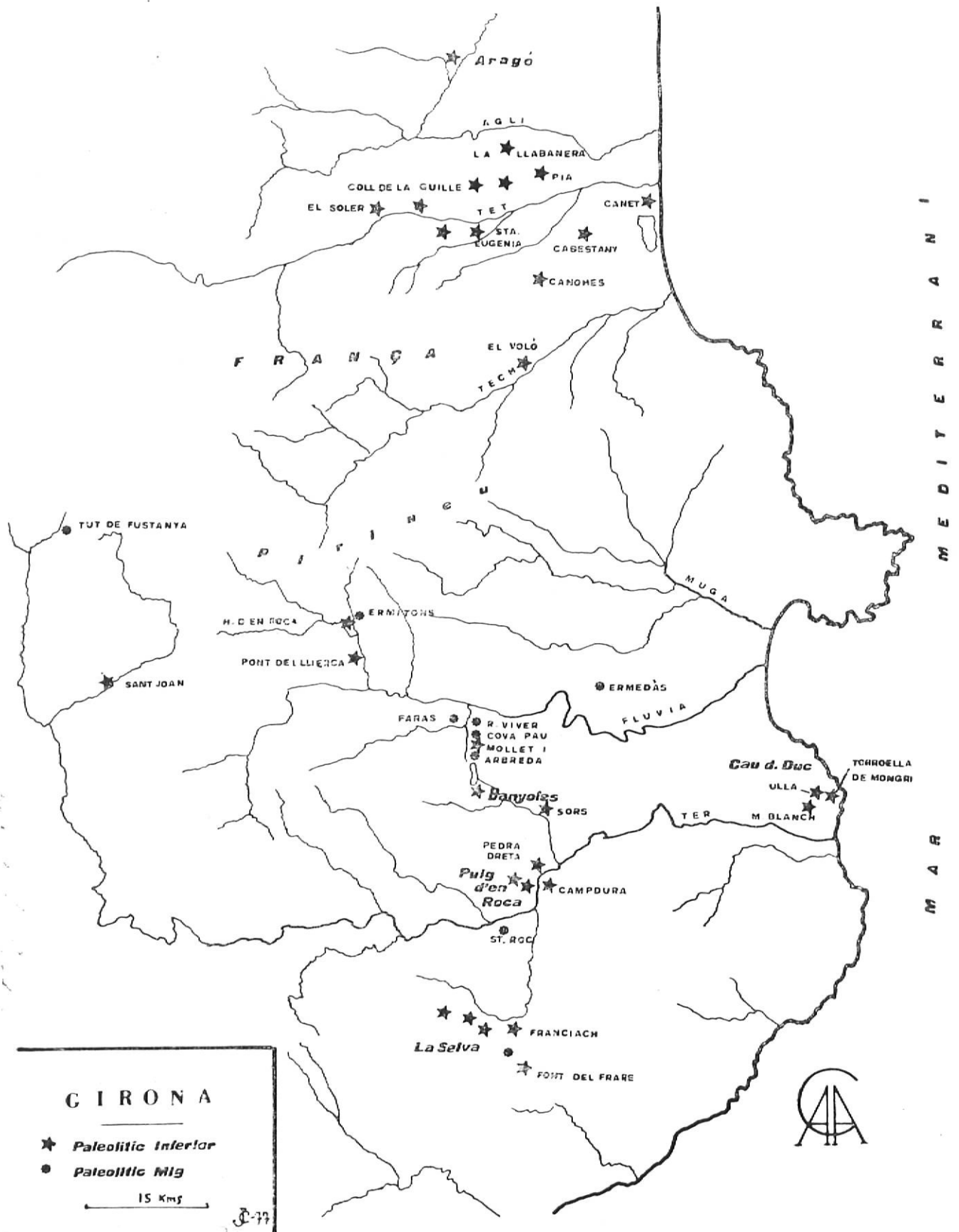
La investigació oficial sobre la prehistòria del Montgrí ja no preocupa més els estudiosos fins que, el 1917, el senyor Rossell Vila, visita el Cau del Duc de Torroella i el senyala com a habitacle humà característic.

Dons anys més tard el Professor Pericot, vinculat a Torroella i a la Prehistòria, fa alguns tempteigs en diferents Caus; i a l'any 1922 conjuntament amb Matias Pallarés excaven ambdós Caus del Duc (de Torroella i Ullà).

Les recerques estaven orientades a les cultures des del paleolític superior cap aquí, certament molt abundoses.

Dels esmentats Caus del Duc, Pericot separa diferents esclats en quarsos i quarsites, i útils que anomenaran «Cantos rodados», que si bé criden la seva atenció sols s'hi donà una lleugera importància.

En aquella època, el Conde de la Vega del Sella havia trobat diferents materials a les muntanyes cantàbriques semblants als montgriencs i Obermaier que examinà ambdues cultures va



Mapa amb les estacions del Paleolític Interior del Rosselló i comarques gironines.

determinar anomenar-les **asturiense**. Més tard dels nostres materials passen a dir-se'n **epipaleolítics** i és encara que en recents tractats de prehistòria, mentre arreu d'Europa es porten a terme investigacions científiques amb testimonis del paleolític inferior, aquí es continua encara amb la qualificació que li donà Obermaier.

Gràcies a la previsió del Professor Pericot que va tenir interès a dipositar els materials trobats al Museu Arqueològic de Barcelona i que els considerava més vells i per tant a una cultura pretèrita, en una visita que realitzà el professor francès de Lumley en aquell Museu, invitat pel professor Ripoll, s'adona d'aquells diferents materials lítics allí exposats.

Ambdós professors, de Lumley i Ripoll, el 1965 publiquen el seu estudi sobre «El Paleolítico Medio en Cataluña» i daten els Caus del Duc com a corresponents a una cultura mustèria de començaments de la glaciació de Würm.

A partir de 1972, en què de Lumley publica un treball sobre el paleolític del Migjorn Mediterrani, un gran interès es desperta en diferents indrets de les comarques gironines. Pel que respecta al Montgrí, de 1973 ençà l'Associació Arqueològica de la província de Girona i el Centre d'Estudis del Montgrí efectuen prospeccions tant en els caus com a les rodalies, recollint un ingent material que examinat pels professors citats és qualificat com a **paleolític inferior**.

Voldríem que el treball que presentem fos, encara que modest, una aportació al camp investigador del paleolític inferior a les nostres comarques.

## ESTACIONS PALEOLITQUES DEL MONTGRÍ

Sempre que s'ha parlat del Montgrí hom ha fet referència als dos caus més importants. Avui ja podem assegurar que ambdós són molt més importants del que es pensava a començaments de segle i que la seva indústria és molt més vella que la que li han donat els seus estudiosos. Tanmateix no podem continuar parlant de les modestes cultures dels caus del Montgrí, ja que nombroses troballes que s'estan fent per les seves rodalies —moltes a l'aire lliure— han augmentat considerablement l'inventari de jaciments i per tant la importància del Montgrí com a habitatge homogeni per als pobladors del paleolític.

### 1. TROBALLES AÏLLADES

#### 1.1. — Sobrestany

En un olivar situat prop de Belcaire, entre l'Ovelleria i Sobrestany, en Josep Vert trobà un chopping-tool de quars en la primavera de 1976.

El chopping-tool, fet sobre material de bona factura, és una peça molt ben caracteritzada,

amb aresta sinuosa, feta després d'una gran desvastació del còdol. Per les seves mesures (8 x 5 x 4), com es pot veure, és un instrument de petita dimensió però que presenta una forta pàtina en una de les cares desvastades.

Tot i que la troballa és esporàdica, la qualitat tecnològica d'aquest instrument ens permet assegurar que Sobrestany era un lloc important en la vida dels homes paleolítics.

#### 1.2. — Palloses

Molt a prop del cim del Mont Pla, en les rodalies de la cova d'en Margall, a principis de 1976 en Jaume Colomer trobà un chopper en un dels cingles.

El chopper és fabricat sobre un fragment de còdol a base de tres extraccions perifèriques i amples que produeixen una aresta denticulada molt aguda. Presenta una forta pàtina.

#### 1.3. — Paratge de la Roqueta

En el terme de Serra de Daró, en el puig on es troba la font de la Roqueta, el mes de març d'enguany, en Josep Vert trobà un chopper en una vinya dels voltants.

El chopper, de molt bona factura, és fabricat sobre un còdol llarg i aplanat per dues extraccions a dalt produint zona de tall aguda. Fortament patinat tot ell, polit i erosionat, té el dors ple de concreció.

#### 1.4. — Còrrec del Coll d'en Garrigàs

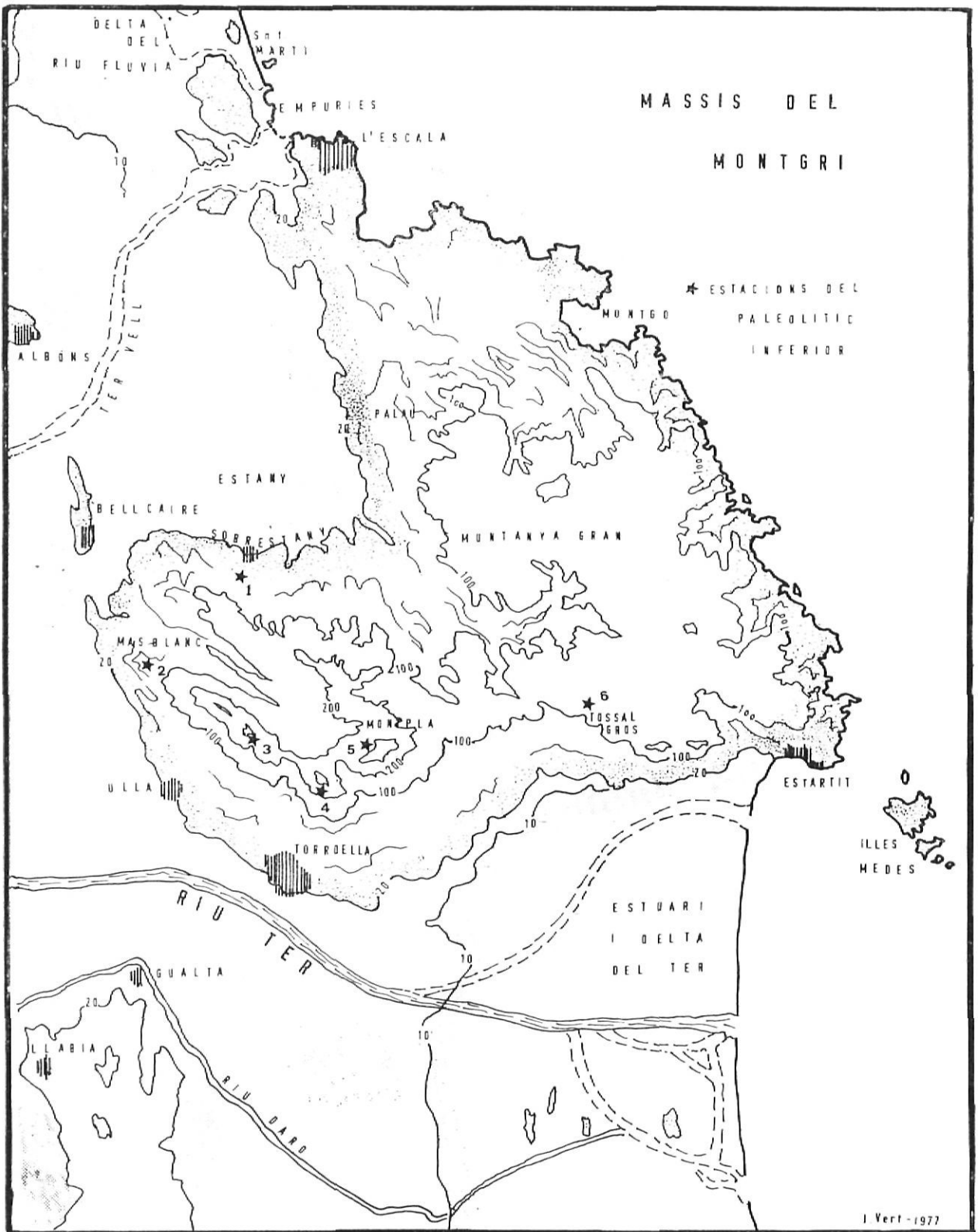
En la meitat del faldar de la muntanya de Santa Caterina, que dóna al còrrec del Coll d'en Garrigàs, damunt del paratge anomenat els Surores, en Xavier Puig trobà el mes d'agost de 1976 un esclat de taló cortical produït per la percussió sobre un còdol. Donada la raresa del material —d'origen fluvial— damunt de la muntanya, confirma la hipòtesi que és un instrument arcaic i que pertany a períodes paleolítics.

## 2. EL MAS BLANC

En un olivar situat entre el Forn de la Calç d'Ullà i el Mas Blanc, en Xavier Puig trobà un chopping-tool el mes d'agost de 1975.

Els quatre instruments de treball que posteriorment hi han estat localitzats en diferents anades des de 1975 cap aquí presenten, descomptant un chopper de quars no molt ben caracteritzat, una bona factura tecnològica.

El chopping-tool, produït per la transformació de la tercera part d'un còdol de cornubianita rodó per una cara i aplanat per l'altra, té una aresta sinuosa amb extraccions alternes, cinc en un cantó i tres a l'altre. Actualment està molt erosionat, amb una forta pàtina i part de la zona de tall concrecionada.



*Plànol de les estacions del Paleolític Inferior del Massís de Montgri, 1 (Sobrestany), 2 (Mas Blanc), 3 Cau del Duc (Ullà), 4 Cau del Duc (Torroella), 5 (Palloses), 6 (Rodalies del Tossal Gros).*

Dos chopper, un sobre cornubianita amb múltiples extraccions, no presenta el mateix grau d'erosió que el chopping-tool esmentat però sí que és envoltat d'una pàtina d'intensitat considerable. El de quars, amb dues extraccions, presenta una punta central i una aguda aresta de tall. La meitat del còdol aproximadament és recoberta d'una concreció marron clar.

Per últim, un rascador sobre sílex, amb re-tocs abruptes, molt massís i fortament patinat. Per la pàtina que ofereixen aquests instruments ja podem dir que són materials molt vells.

### 3. RODALIES DEL TOSSAL GROS

Al lloc enomenat Carrerada dels Pastors, entre el mas de la Torre Ponsa i el cau del Tossal Gros, en el camí del Coll de les Sorres, a començaments d'agost d'enguany quan s'anava a realitzar una exploració d'aquell Tossal, casualment en una pineda prop de la cova, l'Eudald Carbonell, Josep Canal, Josep Vert i Xavier Puig identificaren diversos instruments (8). Alguns d'ells molt característics de les cultures arcaïques del Montgrí.

Un chopping-tool sobre còdol, amb extraccions alternes, molt patinat i amb l'aresta de tall molt aguda, és l'instrument més fàcil d'identificar. Un chopper de quars de dues extraccions i reduïdes dimensions també és fabricat sobre còdol. Un altre ho és sobre fragment, i amb diverses extraccions, aresta molt aguda i forta pàtina.

Quatre esclats, dos d'ells retocats, sobre diferents materials (un de quars) fan que les Rodalies del Tossal Gros siguin potencialment un jaciment molt important tant per la quantitat d'instruments ja trobada com pel fet de localitzar esclats de desvastament que demostren que la zona era taller.

### 4. CAU DEL DUC D'ULLÀ

A la muntanya d'Ullà, sobre els dos-cents metres i a prop del puig Anill, hi ha un cau de 10 metres de profunditat i una alçada que a la boca té aproximadament 5 metres, estrenyent-se a continuació. A cinc metres de l'entrada hi ha una cúpula de tres a quatre metres d'alçada després de la qual la cova s'estreny tant que es fa inhabitable, fins a quedar reduïda en un petit corredor. També s'han trobat materials en la pendent exterior del cau, en uns 7 metres; alguns procedien de l'interior i altres foren tallats fora.

En aquest lloc les primeres excavacions es fan l'any 1922 i a càrrec del Professor Pericot. El desembre de 1974 en Josep Vert comença a visitar-lo. Hi troba esclats i alguns fragment de ganivet de tradició eneolítica. Davant de les tro-

balles successives el Centre d'Estudis del Montgrí decideix garbellar les terres tretes en excavacions anteriors i netejar de bardisses la pendent de la cova. Igualment es treuen els rocs de l'interior que al llarg dels anys s'hi acumulen. El mes d'abril de 1977 en Josep Pascual realitza la topografia i sota la direcció de l'Eudald Carbonell s'analitza la disposició de les restes estratigràfiques.

La pendent interior de la cova ha fet possible que es conservessin en estratigrafia diverses de les seqüències culturals que en èpoques cronològicament remotes l'havien habitat. Segurament el Cau del Duc d'Ullà serà la clau per desxifrar, gràcies al bon estat de conservació, la cronologia de la indústria del Montgrí, així com la tecnologia de cada estadi cultural.

L'estratigrafia actual de la cova consta d'una gran bretxa amb indústria i fauna d'una potència calculada amb dos metres. Aquesta bretxa, de gran duresa, formada en diversos processos de calcificació i recalcificació, en les èpoques de fred ha sedimentat grans blocs calcaris, alguns dels quals estalagtititzats pels corrents kàrstics existents en èpoques molt humides. Una altra capa de color vermellós, composta per argiles laterítiques, ha lliscat per sobre la bretxa i només es localitza en el fons del cau. S'hi ha identificat fauna de mamífers.

### Estudi de l'activitat econòmica

Quan realitzem l'estudi d'aquestes cultures arcaïques ho hem de fer mitjançant l'anàlisi de les úniques restes que ens han arribat fins ara. L'estudi dels instruments lítics, juntament amb el de la fauna, i quan tinguem dates el de la flora —anàlisi de pòlens—, ja ens han donat els primers resultats i per tant podem treure també les primeres conclusions.

L'home d'Ullà vivia en un ecosistema ric, ric sobretot en conill, bou, cabra, porc senglar, ós (*ursus arctus*), cavall i cèrvol. Aquesta fauna, juntament en la recollecció d'alguns vegetals eren els eixos fonamentals de la seva economia de subsistència. Immers en una vegetació d'alzinar i amb els grans aiguamolls de la plana, regats per les aigües del Ter, aquest home, en aquest marc ecològic tan favorable, va desenvolupar unes estructures socioeconòmiques que nosaltres anem desxifrant en l'estudi tecnològic, tipològic i tipomètric del conjunt dels mitjans de producció.

La primera conclusió a que arribem és que el tipus de matèria prima que utilitzaven per fer els seus instruments de treball era de procedència bàsicament fluvial. Segurament el Ter devia proporcionar en gran quantitat còdol de tot tipus i material. Aquesta diversitat és característica en els llits i les voreres dels rius. Les estadístiques realitzades i els tests matemàtics a què ha estat sotmès el jaciment ens fa adonar que la major part dels instruments són realitzats sobre esclat. El predomini d'esclats sobre

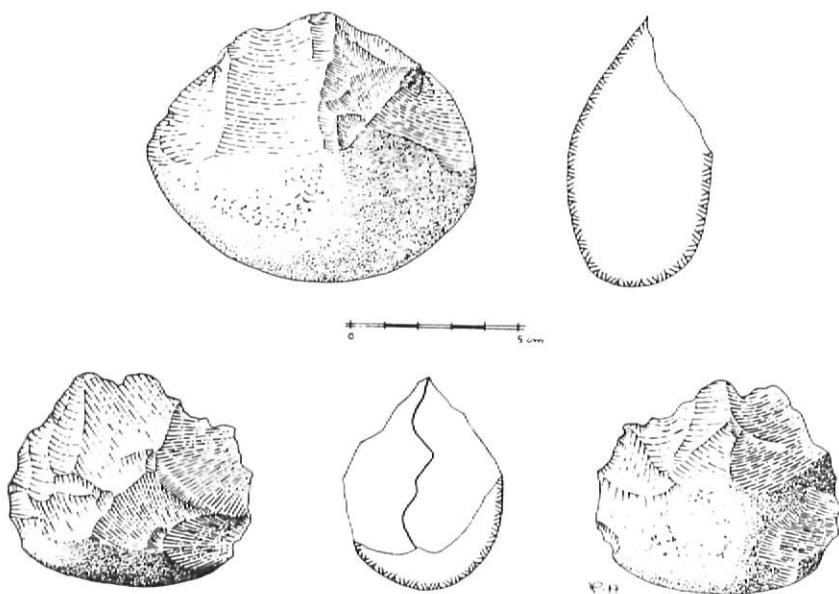
el nombre de còdols transformats és patent. Per 368 esclats treballables estadísticament, només localitzem 14 instruments sobre còdol, mentre que d'instruments evolucionats sobre esclat n'hi ha 32. L'aprofitament de la primera matèria de bona exfoliació per a la producció de ganivets, rascadors, becs, etc., tant per treballar la fusta com per descarnar els animals, és una constant. Una de les causes de l'aprofitament de la primera matèria l'hauríem d'entendre no com deguda a una escassetat sinó a la llarga distància que existia entre l'hàbitat i les zones on localitzaven la primera matèria. L'absència de nuclis ens ha fet pensar que gran part dels instruments hagin estat tallats a la plana i en tot cas perfeccionats a la cova, encara que s'ha trobat a l'hàbitat gran quantitat de fragments de diverses dimensions. De totes maneres, el coneixement petroològic que posseïen era molt avançat. La pràctica havia ensenyat a seleccionar la primera matèria en funció de la seva utilització.

El procés de devastació dels còdols ens ve caracteritzat per dos tipus d'esclats: els esclats amb taló cortical, amb un 30'4% i els esclats enterament no corticals, amb un 50%. El predomini de primeres matèries per aquests dos tipus d'instruments és molt clar. Utilitzen la duresa del quarz en el 75% dels casos, mentre que en un 25% ho fan amb materials diversos. Els altres dos grups, amb taló cortical i levallois, amb un 25%, són poc representatius dins del conjunt, mentre que amb taló no cortical es convinen proporcionalment la utilització del quarz i els altres materials en un 50%. Per als esclats levallois, per causa de la mala exfoliació concoide del quarz, els materials calcaris i de bona exfoliació representen el

100% del total dintre d'aquest grup. L'índex levallois, data important per conèixer el nivell tecnològic assolit per aquestes societats arcaïques, ja que requereix una preparació prèvia de la primera matèria i per tant una certa habilitat, dóna pel total dels materials un 11% mentre que si el fem referir només amb els materials de bona exfoliació concoide representa el 32'8%.

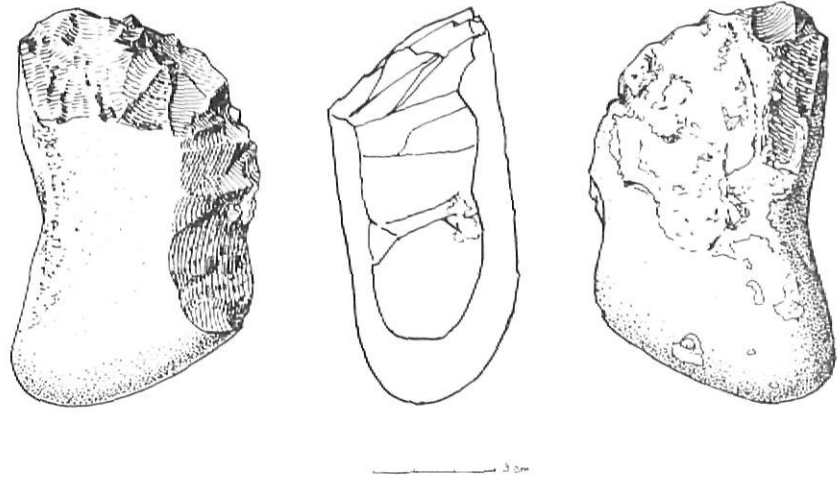
La fabricació d'instruments sobre esclat l'han realitzada en el seu 90% en els grups més nombrosos: taló cortical 25% i enterament no cortical 65%. Tecnològicament la indústria oscil·la pel que fa referència a l'índex d'espessor d'1'5 a 4. Tenint en compte que l'índex d'espessor —gruxària— és una característica important per a l'estudi de les indústries arcaïques, ja que quan la tendència és cap a 1 es pot caracteritzar com una tecnologia més vella que si la tendència és cap a 4. Aquest índex el trobem dividint la mesura més petita (llargada o amplada) per l'espessor. Per esclats de taló cortical amb índex de 2 a 3'5 trobem el 75% d'aquest grup; de taló no cortical el 60%; pels enteraments no corticals també el 60%; i finalment pels esclats levallois el 45%. Com veiem hi ha una disminució progressiva a mesura que el tipus d'esclat és més evolucionat. De totes maneres l'índex ja ens indica l'antiguitat d'aquesta indústria.

Quant a la indústria sobre còdol, s'han recollit 4 choppers, 3 chopping-tools, un disc i tres boles polièdriques. Creiem que malgrat l'escassetat del material la proporció d'útils és correcta com a estació clàssica del paleolític inferior. Per altra banda creiem que molt de material sobre còdol s'ha perdut i que per altra part poden estar dintre de la bretxa.



*Chopper obtingut sobre un còdol espès i chopping-tool amb moltes extraccions que preparen una aresta simosa. (Cau del Duc de Torroella).*

*Chopper Transversal i lateral amb signes d'utilització distal. (Cau del Duc de Torroella).*



Es fa molt difícil, sense haver estudiat i analitzat la sedimentació de la cova, donar una cronologia exacta i per tant nosaltres per datar-lo ens valdrem de l'estudi tecnològic realitzat. Aquest estudi ens dona que el Cau del Duc d'Ullà va ser habitat en períodes rissians, pot fer aproximadament de 100 a 150.000 anys. Caldrà però confirmar cronològicament la datació, ja que opinem que aquesta pot recular molt més quan hàgim acabat l'estudi intensiu que realitzem al Cau del Duc de Torroella.

## 5. CAU DEL DUC DE TORROELLA

El cau de majors dimensions del Montgrí i on s'hi han recollit més quantitat de materials lítics i fauna és el Cau del Duc de Torroella. Es a prop del castell, a uns dos-cents metres d'altitud. L'alçada de l'entrada és d'uns onze metres i la longitud de l'eix longitudinal d'uns vint. A redós de la tramuntana i amb moltes hores d'insolació és un lloc apropiat per a l'habitatge. L'accés es fa bastant difícil per causa del vessant. El cau es prolonga en una tartera que arriba fins al peu de la muntanya.

Després dels anys transcorreguts des de les excavacions del Professor Pericot es comencen les recerques per part del Centre d'Estudis del Montgrí el juny de 1974. Els materials trobats són dipositats al Servei d'Investigacions Tècniques i Arqueològiques de la Diputació de Girona i al Museu Monogràfic de Torroella. El professor Narcís Soler hi féu dues petites campanyes d'excavacions tan l'any passat com aquest amb un equip d'estudiosos.

Aquesta gran cavitat kàrstica durant el Quaternari ha anat emmagatzemant i sedimentant nivells geològics conuinats amb nivells arqueològics, però les profundes variacions climàtiques,

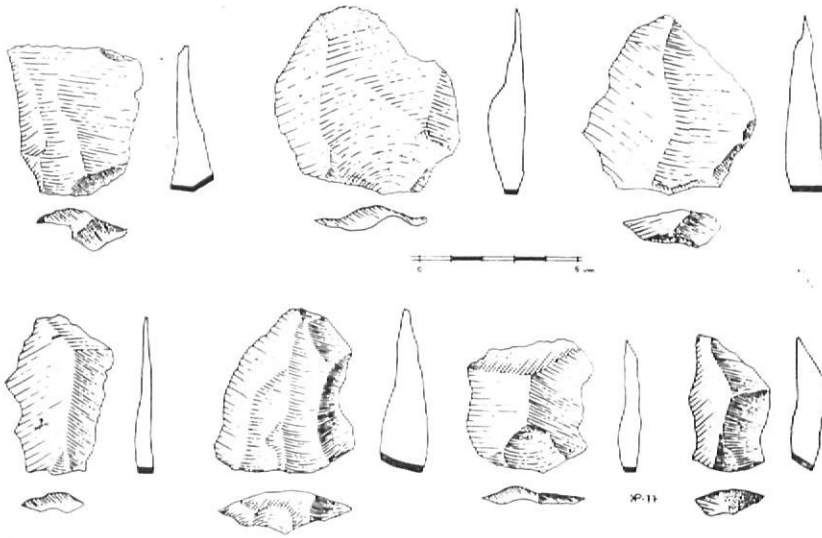
la humitat, els corrents d'aigua que circulaven pels conductes kàrstics, les contínues calcificacions i descalcificacions dels períodes interglacials Mindel-Riss i sobretot les del final del Würm han destruït totalment una possible estatigrafia, ja que la pendent interior del cau és cap enfora i no s'han pogut retenir la major part dels materials. Prova que existien diversos nivells en són les grans concrecions que aproximadament un 30% dels instruments porten agafada.

De totes maneres es podria fer una hipotètica estatigrafia ja que s'han localitzat grans fragments de concreció dispersos, barrejats amb terres negres que contenen indústria i fauna. Restes d'aquells nivells geològics i arqueològics constaten l'existència en períodes anteriors d'una bona sedimentació estratigràfica formada possiblement per dos nivells arqueològics ben caracteritzats immersos en una bretxa que pel nivell arqueològic últim se semblarà a la del Cau del Duc d'Ullà, encara que de composició molt menys compacta que la d'aquesta.

Es fa molt difícil, donades les condicions de destrucció quasi bé totals dels sediments, fer una bona cronologia cultural a partir de l'estratigrafia, ja que el procés de sedimentació és interrumput constantment i a cada capa es forma doncs sobre les restes destruïdes de sedimentacions anteriors. Finalment, com ja hem dit, el Cau del Duc de Torroella enregistra un buidament per l'acció mecànica de l'aigua quasi absolut.

### Estudi de l'activitat econòmica

Així com l'espai del Cau del Duc d'Ullà no permetia un desenvolupament normal d'un grup elevat de membres, ja que la capacitat del cau és molt reduïda, en el de Torroella la capacitat d'allotjament deguda a les grans dimen-



sions i a un accés tal vegada més fàcil permetia el desenrotllament d'una veritable estructura social. L'activitat més corrent dels grups de caçadors del paleolític inferior que hi habitaren estava centrada sens dubte en la cacera com a eix fonamental de la seva alimentació —cavall, elefant, cabra, cèrvol, rinoceront, conill, etc.—, si bé també podien recollir productes marins i recollectar vegetals, però en tot cas d'aquestes dues fons d'alimentació no n'han quedat restes.

L'estudi dels instruments de treball a primera vista ens fa veure que és típica com ja hem especificat de grups de caçadors, per tant fauna i indústria constaten aquest fet.

La recollecció de primeres matèries es realitzava a les zones fluvials escollint per a la talla dels instruments materials de bona exfoliació, en alguns dels casos, i de molta duresa en

altres (quars), segons la finalitat dels instruments.

Per tallar-los utilitzaven tot tipus de tècniques, la qual cosa ja ens demostra un grau elevat de consciència i un estadi socioeconòmic avançat. La tècnica unifacial, l'anàrquica, la centrípeta i la levallois en són una bona prova.

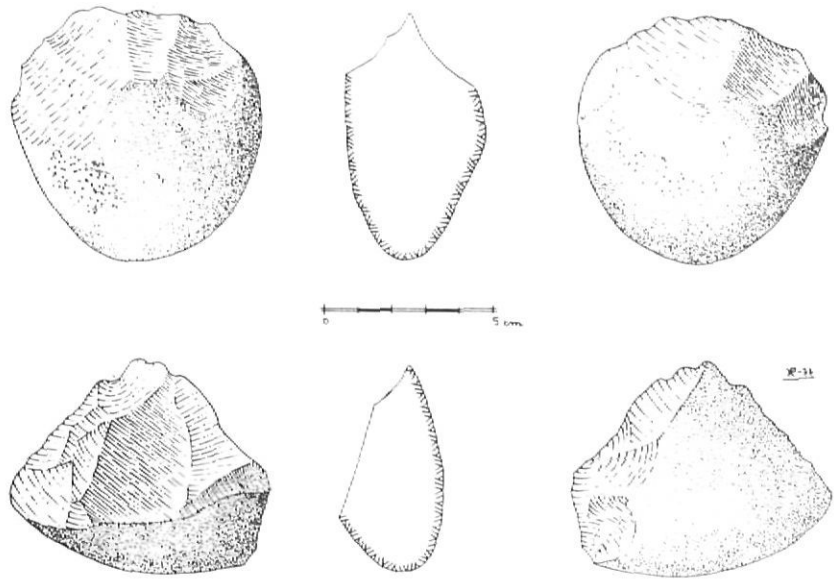
La selecció de percutors era feta per criteris de densitat i gran part dels instruments van ser tallats amb percutors tous (gneis i granit), encara que també fos utilitzat el percutor de quars.

Hem detectat que al Cau del Duc va existir-hi una gran activitat «industrial» deguda a les ingents quantitats de materials recollits. Per donar idea d'aquesta magnitud entre restes de fauna i restes lítiques sobrepassen amb escreix els 10.000 objectes, si bé l'estudi el realitzarem

UTILS SOBRE CODOL	C.DUC.TM.	%	C. DUC ULLA	MAS BLANC	R.TOSSAL GROS	ALTRES	TOTALS GLOBAIS
CHOPPERS	170	28,72	4	2	2	3	181
CHOPPINGS-TOOLS	60	10,14	3	1	1	1	66
DISCS	19	3,21	1	—	—	—	20
EPANELES	8	1,35	—	—	—	—	8
BIFACOIDES	9	1,52	—	—	—	—	9
BOLES POLIEDRIQUES	12	2,03	3	—	—	—	15
NUCLIS	170	28,72	1	—	—	—	171
PUNTES TRIEDRIQUES	3	0,51	—	—	—	—	3
ALTRES	50	8,45	—	1	—	1	52
PERCUTORS	35	5,91	2	—	—	—	37
MATERIES PRIMERES	56	9,46	—	—	—	—	56
TOTALS JACIMENTS	592	100	14	4	3	5	618



Chopping-tool de "Mas Blanc"  
i un altre de Rodalies del  
Tossal Gros".



només amb els instruments que reuneixin les característiques essencials per no desvirtuar l'estudi tipològic, tecnològic i tipomètric.

Hem dividit en dos grups ben diferenciats els diversos tipus d'instruments donada la importància numèrica de tots dos. Això ens permet realitzar un estudi del conjunt de mitjans de producció d'una manera més adequada. Dins de cada grup, seguint criteris tipològics i tecnològics, diferenciem dos grups:

#### Grup de còdols

Hi ha una abundància aplanant d'artefactes unifacials (35%), comptant els nuclis. Sense comptar-los en un 60%. Encara que el chopper hagi pogut tenir funcions de nucli els signes d'utilització són d'un 14%, el que ens demostra que el chopper era utilitzat en alguns casos com a instrument de percussió i tall. La immensa majoria d'aquests instruments foren tallats sobre materials diversos però mai no ho eren sobre quars. El quars, doncs, com podem veure no era utilitzat en la producció d'aquests tipus, bé perquè no els interessava la duresa i moltes vegades era difícil de treballar.

Els instruments bifacials tenen el seu màxim exponent amb el chopping-tool, que representa el 10% del total absolut, i un 20% descomptant els nuclis. ón en la seva major part de petita factura i només en un 50 ó 60% són ben caracteritzats. La seva utilització és indistintament com a nuclis en alguns tipus i d'altres com a ganivets.

Discs i «epannelés» (centripetats), encara que molt poc abundants, són molt ben caracteritzats.

Els bifacials típics no existeixen, però sí hi ha instruments que tecnològicament i tipològicament s'hi acosten. Aquests bifacials són un grup que encara que reduït en té de molt caracteritzats.

Els nuclis representen un percentatge molt elevat dins el conjunt general (30%) i n'hi ha en abundància indistintament, en quars i d'altres materials.

Els percutors són abundants. Molts d'ells presenten signes d'utilització.

#### Grup d'esclats:

Pel que fa referència al grup dels esclats, hem realitzat l'estudi sobre un total de 1500 i aquí donem un avanç dels resultats estadístics que es poden veure a la taula 2. Si els agrupem en els quatre tipus característics sense tenir en compte les primeres matèries, veiem que la relació d'abundància és correlativa E.T.c. — E.T.n.c. — E.e.n.c. — Levallois. Si tenim, però, en compte les primeres matèries veiem que mentre per als quars la relació és E.T.c. — E.e.n.c. — E.T.n.c. — Levallois, per als altres materials és de E.T.n.c. — Levallois — E.T.c. — E.e.n.c. Es a dir que en conjunt total observem un procés lògic de devastació, on la gran abundància de talons corticals ens ve donada doncs per la gran abundància de choppers. Això ens demostra que existeix un procés de devastació distint segons els tipus de materials que es treballen.

Els instruments sobre esclats —rascadors fonamentalment— encara que el conjunt del seu grup general respectiu no coincideixen per l'abundància ja que la distribució és E.e.n.c. —

ESCLATS I UTILS SOBRE ESCLATS		C. DUC. TORROELLA						C. DUC. ULLA					
		ESCLATS	% m.	UTILS/E	% m.	TOTALS	% m.	ESCLATS	% m.	UTILS/E	% m.	TOTALS	% m.
T.c.	QUARS	252	40,5	44	39,3	296	40,3	75	35,4	9	29	84	34,6
	ALTRES	173	18,9	19	19,6	192	19	27	21,6	1	33,3	28	21,9
T.n.c.	QUARS	104	16,7	15	13,4	119	16,2	15	7	—	0	15	6,1
	ALTRES	308	33,6	31	3,2	339	33,5	17	13,6	1	33,3	18	14
E.n.c.	QUARS	258	41,5	52	46,4	310	42,2	122	57,6	22	71	144	59,3
	ALTRES	134	14,7	17	17,5	151	14,9	40	32	—	0	40	31,2
LEVALLOIS	QUARS	8	1,3	1	0,9	9	1,3	—	0	—	0	—	0
	ALTRES	300	32,8	30	30,9	330	32,6	41	32,8	1	33,3	42	32,8
TOTALS PARCIALS	QUARS	622	40,5	112	53,6	734	42	212	63	31	91,2	243	65,5
	ALTRES	915	59,5	97	46,4	1012	58	125	37	3	8,8	128	34,5
TOTAL GLOBAL	CONJUNT	1537	100	209	100	1746	100	337	100	34	100	371	100

E.T.c. — E.T.n.c. —Levallois, sí que es corresponen quan fem l'anàlisi dels grups segons la primera matèria i a més a més són proporcionals Esclats - Utilis sobre esclat, pel quars i pels diversos materials.

Es molt difícil la classificació d'aquests instruments de treball en grups molt definits, ja que la tecnologia i la tipologia d'un 15 a un 20% del material trobat presenta característiques de diversos tipus a la vegada.

Podem afirmar però per la diversitat de materials, per la quantitat i la qualitat que els grups de pobladors del Cau del Duc de Torroella eren uns grups nombrosos i que per l'estudi tipològic, tecnològic i tipomètric, per l'abundància de choppers, per l'absència de bifacials, per la poca quantitat de boles polièdriques, per la gran intensitat de rascadors, i encara que enregistrí un índex levallois normal tirant a gran, la indústria lítica d'aquest Cau del Duc pertany a dos estadis culturals bastant diferenciats com a mínim. Un primer estadi, molt arcaic, amb instruments de gran tamany sobre còdol, que per les seves característiques tipològiques i tecnològiques pertanyen al final del Mindel o Mindel-Riss, mentre que una indústria posterior essencialment sobre esclat és axeliana, amb un índex levallois d'un 33% que cronològicament es podria datar en el Riss III, ja que l'elevat índex levallois sobre el conjunt d'esclats és en aquest període, la característica tipològica dels jaciments estudiats del Migjorn Mediterrani.

## CLOENDA

1. Les datacions a què s'ha arribat tenen un caràcter provisional, donat que s'ha treballat amb materials que han estat trobats fora d'un context estratigràfic. Malgrat tot, l'abundància i qualitat de les col·leccions ha permès fer-ne un bon estudi estadístic, tipomètric i tipològic, i les corresponents comparacions amb altres jaciments situats en l'àmbit comarcal (cas del Puig d'en Roca i del Rosselló).

2. No totes les dades que tenim ja elaborades figuren en el present treball. Aniran apareguent conforme sigui possible elaborar treballs monogràfics. Són elles les que ens han permès la determinació d'unes datacions que a la llum del present treball podrien semblar poc fonamentades.

3. La indústria del Montgrí no és un cas aïllat. Figura dintre d'un entorn molt important que es perfila en un àmbit comarcal i supranacional perfectament configurat. Són indústries perfectament encaixades en les cultures del Migjorn Mediterrani, sortosament ja molt ben estudiades avui dia.

4. Sembla evident que la situació del Montgrí que s'ha anat configurant a través del temps tant pels diferents cursos del Ter com per les transgressions i regressions del Mediterrani ha permès actuar aquest massís com un ecosistema autònom, el que queda reflectit en la tipologia peculiar de les indústries humanes produïdes.

5. Una de les característiques determinants d'aquesta indústria és l'abundància de la talla unifacial. Els choppers, instruments constants en tots els jaciments montgriencs, representen en el jaciment principal —Cau del Duc de Torroella— aproximadament el 60% del total d'útils sobre còdol. Aquests choppers, de forma molt estandaritzada, solen tenir aproximadament en un 40% dels casos forma de punta. El nombre d'extraccions és bastant reduït, de tres a quatre la seva majoria.

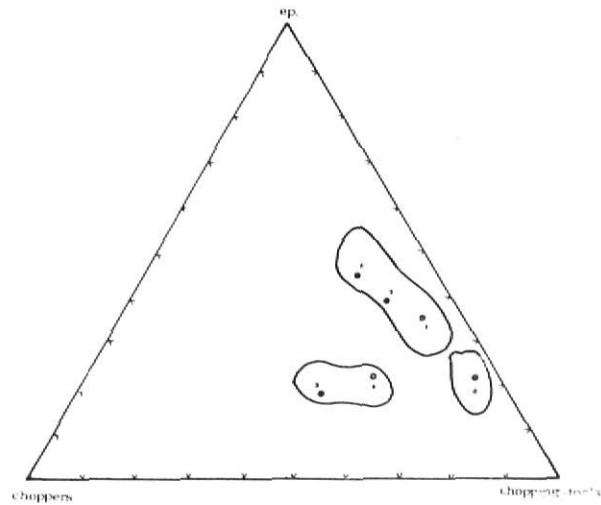
6. La talla bifacial, no tan important, representa el 15'4% del total d'instruments sobre còdol excepte nuclis. El chopping-tool com a element característic de la talla bifacial en aquest jaciment representa el 14%. No s'observa en tota la indústria del Montgrí cap bifacial típic del període exelià, solament uns pocs bifaçoides —bifaços rudimentaris— senyalen l'aparició tímida d'una tècnica bifacial que no assoleix perfeccionar-se. Fet raríssim ja que cultures contemporànies o més velles que aquestes havien assolit la talla bifacial en tot Europa i Àfrica.

7. S'observa en algunes peces del Montgrí una tècnica centripeta, ja estudiada al Rosselló per Colline Girard, que data dels estadis inicials del Mindel i diu que evoluciona i es fa intensiva en els períodes del Mindel-Riss, arribant a ser el segon tipus més important en les indústries més evolucionades del paleolític inferior del Rosselló.

8. Els discs, amb un percentatge molt baix, presenten una gran uniformitat de tipus i angles de talla. Es, per tant, un instrument que encara que no sigui molt abundós és molt definit.

9. Observem que tant al Cau del Duc d'Ullà com al Cau del Duc de Torroella mentre que els percentatges en diversos materials com en el quarz pels esclats de taló cortical (E.T.c.) i pels esclats levallois són semblants, la gran variació es manifesta en els esclats enterament no corticals (E.e.n.c.) i els de taló no cortical (E.T.n.c.). Si s'aconsegueix resoldre aquesta contradicció, nosaltres creiem que haurem fet un gran pas a l'hora de desxifrar els diversos estadis culturals d'ambdós caus.

10. La major part de la primera matèria emprada en el procés de producció dels instruments, com ja hem dit en l'estudi de l'activitat econòmica del Cau del Duc d'Ullà i de Torroella, era de procedència bàsicament fluvial. Utilitzaven qualsevol còdol de roca dura que arrossegava el Ter, fonamentalment còdols d'exfoliació concoide per a la fabricació de grans instruments i ganivets, i quarz com a roca dura per a la fabricació de rascadores, perforadors, etc., per a treballar la pell i la fusta. Com a percutors que servien per a l'obtenció dels instruments, hem constatat que el gneis i el granit (roques tobes) eren les matèries preferides i eficaces a l'hora de tallar.



Gràfic tripolar de la relació de freqüències: Chopper-Chopping-tool-Epannelès, de les indústries arcaïques del Rosselló i Comarques Gironines: 1 Puig d'en Roca (Girona), 2 Cabestany, 3 Mas Romeu, 4 Llabanera i Butte du Pou (Rosselló), 6 Cau del Duc (Torroella de Montgrí).

11. La gran quantitat d'instruments sobre còdol, instruments sobre esclat, instruments sobre fragment, esclats i restes de talla confirmen que ambdós caus eren utilitzats com a taller industrial per a la fabricació dels estris que els permetien aconseguir els seus béns materials diaris.

A més a més de taller s'hi han localitzat restes d'ós cremat, sens dubte resultat d'una activitat culinària que els confirmen com a tallers i hàbitats alhora.

12. Per tal d'establir una relació del massís del Montgrí amb altres indústries del paleolític vell en el diagrama tripolar de la figura, 7, intentem a través de la comparació de les freqüències amb les estacions arcaïques del Rosselló, configurar i agrupar dintre del triangle les nostres estacions amb aquelles, sobre la base de relació de freqüències: chopper/chopping-tool/«epannelès» (tres de les formes tipològiques més característiques de les estacions sobre còdols). El resultat és que el Puig d'en Roca (Girona) s'agrupa amb les estacions del Günz del Rosselló, com són les de Cabestany i la Boute du Four, mentre el Cau del Duc de Torroella ho fa entre aquestes i les del Mas Romeu i Llabanera, que corresponen al Mindel; es confirma així l'antiguitat de l'estació. Per tant, si bé cronològicament el Cau del Duc de Torroella pot ser més recent que les estacions arcaïques del Rosselló, tipològicament i tecnològicament són homogènies.

## SINTESE DE BIBLIOGRAFIA I ARQUEOLOGIA DE CAMP

- 1883 Anselm Roig i Passarius junt amb uns caçadors descobreix una estació eneolítica al Pla de les Rabioses (Muntanya Gran) anomenada **Cau dels Ossos**.
- 1883 PASCUAL i PRATS, Josep. «Una excursió a la cueva funerària de Torroella de Montgrí». **El Demòcrata**. Girona, 11 de novembre.
- 1883 El dia 19 de novembre els Srs. Lloret, Girbal i Botet i Sisó donen compte a la Comissió de Monuments de Girona de la seva visita al Cau dels Ossos.
- 1896 Del Cau dels Ossos ingresen en el Museu de Girona 10 objectes prehistòrics.
- 1911 BOTET i SISÓ, Joaquim. **Geografia de Catalunya**. Volum de Girona. Cau dels Ossos, pàgina 685.
- 1912 CAZURRO RUIZ, Manuel. **Monumentos Megalíticos de la provincia de Gerona**. Centro de Estudios Históricos de Madrid. Dolmen de les Pasteres (Muntanya Gran).
- 1917 El Sr. Rosell i Vila visita el **Cau del Duc de Torroella** i senyala el probable caràcter d'habitació prehistòrica.  
Pericot comença a investigar el Cau del Duc i aixeca plànols i croquis.
- 1919 Excavacions a les coves de la Muntanya Gran a càrrec d'en Pericot.
- 1919 BOSCH GIMPERA, Pere. **Prehistòria catalana**. Enciclopèdia de Catalunya. Ed. Minerva.
- 1922 Descobriments i excavació del **Cau del Tossal Gros**, a càrrec d'en Pericot.  
Pericot i Pallarés excaven el Cau del Duc de Torroella i el d'Ullà.
- 1922 Exploracions en la nostra muntanya. Revista **Emporion**. Torroella de Montgrí, 13 d'agost i 17 de setembre.
- 1923 Pericot i Pallarés fan una lleugera exploració al Cau del Tossal Gros.
- 1923 PERICOT GARCIA, Lluís. **La Prehistoria de la Península Ibérica**. Ed. Minerva.  
PERICOT GARCIA, Lluís. «L'asturià del Montgrí». **Butlletí de l'Associació Catalana d'Antropologia, Etnologia i Prehistòria**. Pàg. 206.
- 1923 BATISTA i ROCA, Josep M.<sup>a</sup>. «Sobre los cráneos del Montgrí (Cueva dels Ossos de la Muntanya Gran)». **Contribució a l'estudi antropològic dels pobles prehistòrics de Catalunya**. Pp. 104 i següents.  
Materials de Prehistòria catalana al Museu de Girona. **Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya**. Separata. (Materials procedents del Montgrí).
- 1925 El 30 d'agost Pericot fa una cata infructuosa al **Cau de la Figuera** i excava amb èxit el **Cau de l'Olivar d'en Margall**.  
Pericot i Bosch Gimpera tornen al Cau del Tossal Gros i van trobar diferents materials eneolítics que dipositaren al Museu de les Escoles Nacionals de Torroella.
- 1925 PERICOT GARCIA, Lluís. **La civilización megalítica catalana i la cultura pirenaica** Pàg. 61 (Tossal Gros).
- 1927-29 Els alumnes de les Escoles Nacionals de Torroella de Montgrí, amb el seu mestre Pere Blasi, en diferents visites als caus d'en Maragall, Tossal Gros i del Duc de Torroella, recullen materials prehistòrics que ingressen en el Museu de les Escoles.
- 1930 SERRA RAFOLS, Josep de C. El poblament prehistòric a Catalunya. **Geografia General de Catalunya**. Pàgs. 23-24 (Montgrí).
- 1931 PERICOT GARCIA, LI. i PALLARES, Maties. **Los jaciments asturians del Montgrí**. **Anals de l'Institut d'Estudis Catalans**. Vol. anys 1921-1926. Pp. 27-39.
- 1939 PERICOT GARCIA, Lluís. «Las cuevas sepulcrales del Montgrí». Revista **Ampurias**. Volum. I.
- 1944 ALMAGRO BASCH, Martín. «Los problemas del Epipaleolítico y Mesolítico en España». Revista **Ampurias**. Volum VI. Pp. 1 - 38.
- 1947 PERICOT GARCIA, Lluís. «Estado actual de la investigación prehistórica en la provincia de Gerona». **Anales del Instituto de Estudios Gerundenses**. Vol. II. Pp. 160-161.
- 1948 PERICOT GARCIA, Lluís. «La plaquita de pizarra del Cau de l'Olivar d'en Margall». Revista **Ampurias**. 1947-1948. PP. 245-246.
- 1949 PLA i CARGOL, Joaquim. «Un siglo de actuación. Comisión de Monumentos de Gerona». **Anales del Instituto de Estudios Gerundenses** Vol. IV. Pp. 221-225.
- 1950 El 26 de novembre Vert i muller realitzen una prospecció al Cau del Tossal Gros. Es recullen dues peces de ceràmica eneolítica amb voreres i incisions de cordó.
- 1951 Vert descobreix la **Cova d'en Massitu**, i amb l'Oliva els **Caus de la Carnisseria**. També es recullen ceràmiques eneolítiques del Bronze i del Ferro a la Meda Gran.  
Alvar Geli i Massanet comença les recerques al **Camp de la Gruta i Horta d'en Solés**, emplaçaments de vil·les romanes.
- 1956 PERICOT GARCIA, Lluís. «Sobre los hallazgos del Montgrí». **Libro de homenaje al conde de la Vega del Sella**. Oviedo. Pp. 179-183.
- 1958 PERICOT GARCIA, Lluís. **Historia de España. Epoca Primitiva y Romana**. Cultura asturiense Caus del Duc de Torroella i Ullà, pàg. 61. Cultura hallstàtica Cau del Duc d'Ullà, pàg. 186. Ed. Instituto Gallach. Barcelona.
- 1962 TARRADELL, Miquel. **Los arrels de Catalunya**. Ed. Vicens-Vives. Montgrí pàg. 25; mesolític pàg. 28 i Coves sepulcrales collectives pp. 121-122.

- 1963 Lumley i Ripoll estudien en el Museu Arqueològic de Barcelona la indústria del Montgrí i la classifiquen com un musterià típic.
- 1965 VILLALTA, J. F. de. **Un yacimiento villafranquiense en las Islas Medas**. Act. du Congrès International. Etud. Pyreneennes. Pau-Lourdes.
- RIPOLL, Eduardo i LUMLEY, Henri de. **El paleolítico Medio en Cataluña**. Instituto de Prehistoria y Arqueología de la Diputación de Barcelona. Cau del Duc de Torroella pp. 23-26. Cau del Duc d'Ullà, pàg. 36.
- PERICOT GARCIA, Lluís. «Sobre la indústria arcaica del Montgrí». **Homenaje a Jaime Vicens-Vives**. Barcelona, Pp. 161-166.
- 1970 ALMAGRO BASCH, Martín. **Prehistoria**. Ed. Espasa-Calpe. Cultura «asturiense»: Caus del Duc de Torroella i Ullà, pp. 315-316.
- 1972 LUMLEY WOODYEAR, Henry de. **Le Paléolithique Inferieur et Moyen du Midi Méditerranéen dans son cadre géologique**. C.N.R.S. de France. Cau del Duc de Torroella pp. 330-333. Cau del Duc d'Ullà 333-334.
- ESTEVA CRUAÑAS, Luis. «La Cueva dolmen del Tossal Gros». **Revista de Gerona**. Número 58 de 1972. Comunicació al VII Congreso Nacional de Arqueología de Jaén.
- 1972 Membres de l'Associació Arqueològica de Girona visiten el Cau del Duc de Torroella a fi de verificar si es tracta d'un jaciment del paleolític inferior, tal com suggeria de Lumley en el seu treball de 1972.
- La visita fou positiva i va tenir lloc el dia 20 de novembre. Es va donar compte a En Miquel Oliva dels resultats, ja que ell no va poder participar a l'excursió perquè estava malalt.
- 1973 GOMEZ TABANERA, José M.ª. **En torno a la ecología del asturiense**. Comunicació al XII Congreso Nacional de Arqueología de Jaén.
- PERICOT GARCIA, Lluís. «El Macizo del Montgrí y la Prehistoria». **Libre de Festa Major de Torroella de Montgrí**.
- AVILES, Miguel y otros. **Nueva historia de España**. **Prehistoria**. Cultura «asturiense» del Montgrí, pàg. 130.
- 1973 El dia 24 de març J. Canal dóna compte als professors de Lumley i Ripoll de les troballes al Cau del Duc de Torroella.
- 1974 El mes de maig Oliva i Canal visiten el comte de Torroella de M. en el castell de Peratallada. Els hi entrega un magnífic Pic de Montgrí i altres peces.
- Oliva, Geli i Vert visiten la Fonollera, Mascaró i Pinell. L'Oliva dóna el caràcter de Bronze i Ibèric a algunes troballes que es recullen en superfície a la Fonollera.
- El mes de juny Josep Vert visita el local de l'Associació i es decideixen les recerques al Cau del Duc de Torroella. Aquest any els materials recollits per Vert en zones d'arrossegament es dipositen provisionalment al Servei d'Investigacions de la Diputació de Girona.
- 1974 GUILLAINÉ, Jean. «Problèmes relatifs à la Néolithisation de la Cerdagne». I Colloqui Internacional d'Arqueologia. Puigcerdà setembre 1974.
- Cypsela**, núm. 1. Indústria macrolítica del Montgrí, pp. 31-33.
- Vert i Canal decideixen fer un estudi del Cau del Duc de T. M., ja que també s'han recollit restes de fauna molt fossilitzada (elefant, rinoceró).
- 18 d'octubre. Canal i Vert convenen un programa de recuperació de materials lítics del Cau del Duc de T.M. i sota una trajectòria determinada. Obtenen de l'Ajuntament de Torroella el permís d'excavació dels jaciments del Montgrí (propietat de l'Ajuntament) a favor dels Serveis Arqueològics de la Diputació de Girona, i amb l'expressa condició que els materials trobats siguin dipositats al Museu Monogràfic de Torroella.
- 24 de novembre. El Grup d'Espeleologia de Girona i el Centre d'Estudis del Montgrí descobreixen una probable cova funerària a la qual denominaran **Cau d'en Joan Falgàs**.
- 18 de desembre. Vert, Geli i Falgàs descobreixen esclats en el Cau del Duc d'Ullà. Zona exterior.
- 1975 Al gener el professor de Lumley examina la col·lecció reunida al «Servei de la Diputació de Girona» sobre el Cau del Duc de Torroellall. Segons la primera impressió es tracta d'axelià.
- 1975 CANAL ROQUET, José. «Identificación del Paleolítico Inferior en las comarcas de Gerona». Comunicació al Congreso Nacional de Arqueología de Vitoria. **Revista de Gerona**, núm. 73, pp. 52-55.
- 1975 El 23 de febrer Joan Torró i Cels Sais del Centre d'Estudis del Montgrí descobreixen el **Cau de les dents**. A la tartera recullen un chopping-tool que és dipositat al Servei de la Diputació de Girona.
- El 17 de maig un nombrós grup visita el Cau del Duc de Torroella, entre ells Henry i M.ª Antoinette de Lumley, Mijkowsky i Josette Renault Mijkowsky, professora Pericot, Narcís Soler i membres del Centre d'Estudis del Montgrí i de l'Associació Arqueològica de Girona. Lumley confirma la seva primera impressió que es tracta d'una cultura axeliana i a la vegada la importància del jaciment.
- Bertil Sjobert i Sra. descobreixen en els vessants del Coll de les Sorres —**Torre Martí, Vinya d'en Xalan, Torre Gran**— jaciments romans que es donen a conèixer a Miquel Oliva.

- El 3 d'agost en Xavier Puig descobreix l'estació paleolítica del **Mas Blanc**.
- 1975 L'Enriqueta Pons dirigeix la I Campanya d'Excavacions a la Fonollera.
- En Josep Pascual aixeca el plànol del Cau del Duc de Torroella.
- El mateix agost Vert troba noves restes a fora la cova d'Ullà, amb bon nombre d'esclats de talla levallois. Canal, Puig i Vert fan una visita i recullen més material.
- El setembre Vert i Puig descobreixen el jaciment eneolític del **Cau d'en Calvet**.
- El mes de novembre Josep Canal dona una conferència del paleolític inferior del Montgrí.
- 1976 LUMLEY, Henry de, i altres. **Provence et Languedoc Méditerranéen. Sites Paléolithiques et Néolithiques**. U.I.S.P.P. Livret-guide excursion C-2 *Perpignan-Gérona-Perpignan Cau del Duc de Torroella*, 371-372).
- El mes d'agost es fa la primera exposició a Torroella dels materials del Caus del Duc i altres troballes arqueològiques del Montgrí i rodalies.
- 1976 VERT, Josep i PUIG, Xavier. **Exposició arqueològica de les troballes en el Montgrí**. Catàleg.
- 1976 Ptr la Pasqua en Narcís Soler dirigeix la primera campanya d'excavacions al C. Duc de T. M.
- Durant l'estiu en Josep Vert troba un chopping-tool a **Sobrestany**, eu Jaume Colomer un chopper a les **Palloses** i en Xavier Puig una altra peça al **Córrac del Coll d'en Garriçàs**.
- L'Enriqueta Pons duu a terme la II Campanya d'Excavacions a la Fonollera.
- Exposició de materials paleolítics a la Fontana d'Or (Girona) amb motiu de la visita oficial del IXè Congrés Internacional de la U.I.S.P.P. celebrat a Niça. Una bona col·lecció dels Caus del Duc hi era exposada.
- El Centre d'Estudis del Montgrí efectua una cata infructuosa al **Cau de la Figuera**.
- L'Exposició de la Fontana d'Or es trasllada a la Biblioteca de Catalunya (Barcelona) del 15 de desembre al 15 de gener de 1977.
- 1976 CARBONELL, Eudald; SOLER, Narcís; CANAL, Josep. «L'home prehistòric a les comarques gironines». **El Paleolític a les comarques gironines**. Pp. 14-23. Ed. Caixa d'Estalvis de la Diputació de Girona.
- VERT, Josep. «El Montgrí dintre el Paleolític Inferior». **El Paleolític a les comarques gironines**. Pp. 68-78. Id.
- 1976 Comença la neteja i garbellat dels exteriors del Cau del Duc d'Ullà de l'octubre d'enguany al març de 1977.
- 1977 II Campanya d'Excavació al Cau del Duc de Torroella sota la direcció d'en Narcís Soler i I Campanya al Cau del Duc d'Ullà dirigida per Eudald Carbonell. D'aquest cau en Josep Pascual n'efectua la topografia i en Jordi Estévez n'estudia la fauna.
- I Campanya d'Excavacions al Cau d'en Calvet a càrrec de l'Enriqueta Pons, el mes de juliol.
- 1977 PONS I BRUN, Enriqueta. **La Fonollera. Un poblado al aire libre del Bronce Final**. Servicio de Investigaciones Arqueológicas de la Diputación de Gerona.
- A primers d'agost Vert, Carbonell i Puig fan l'inventari de la gran col·lecció paleolítica recollida els últims anys als Caus del Duc de T.M. i Ullà. El dia 4 d'agost Excursió al Tossal Gros. Infructuosa. A la tornada es va descobrir una estació de superfície amb indústria arcaica del Montgrí que es va anomenar **Rodalies del Tossal Gros**. A l'excursió: Vert, Canal, Carbonell i Puig.
- El Centre d'Estudis del Montgrí recull ceràmica romana prop de **la Granja** i restes ceràmiques sílex al **mas Julià**. En Josep Vert troba un chopper al **paratge la Roqueta** (Serra de Daró).